

спостерігається спотворення артикуляції деяких звуків (міжзубна вимова свистячих та ін.) [5, с. 274].

Отже, можна зазначити, що розвиток фонематичного сприйняття у дошкільнят із ЗНМ III рівня є першочерговим завданням навчання дітей на заняттях з формування звуковимови. Корекційно-педагогічний підхід до вирішення цієї задачі передбачає постійний пошук вправ і завдань для логопедичної роботи в зазначеному напрямку.

Висновок. Дитячий вік є найсприятливішим для формування мовлення загалом та його фонематичної сторони зокрема. Недостатній розвиток фонематичної сторони мовлення при ЗНМ III рівня призводить до того, що в дітей самостійно не формується готовність до звукового аналізу і синтезу слів, що згодом не дозволяє успішно опанувати грамотою у шкільному закладі без допомоги спеціаліста.

Перспективу подальших розвідок вбачаємо в пошуку шляхів підвищення ефективності розвитку фонематичного сприйняття в дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ III рівня в умовах дошкільного закладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойкова С. В. Развитие фонематического восприятия у дошкольников с ОНР / С. В. Бойкова // *Логопед в детском саду*. – 2006. – №3. – 150 с.
2. Дувалова С. Н. Речевая готовность старшего дошкольника как ведущий фактор психологической готовности к школе / С. Н. Дувалова, Н. В. Халанская // *Практическая психология и логопедия*. – 2004. – №3. – 205 с.
3. Преодоление общего недоразвития речи дошкольников. Учебно-методическое пособие / [под. общ. ред. Т. В. Воловец]. – М. : Институт общегуманных исследований, 2002. – 256 с.
4. Логопедия: учебник для студ. дефектол. фак. пед. высш. учеб. заведений / [под ред. Л. С. Волковой]. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. – 703 с.
5. Сафонов О. В. Коррекционно-педагогическая работа по активизации речевой деятельности дошкольников с общим недоразвитием речи / О. В. Сафонов // *Логопед в детском саду*. – 2006. – №6. – 115 с.
6. Шеремет М. К. Логопедия. Підручник, друге видання, перероблене та доповнене. [За ред. М. К. Шеремет]. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 672 с.

УДК 376.1-056.264:376]:615.8

Л. І. Борисова

вчитель-логопед ДНЗ№ 15 «Перлинка»

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ КІНЕЗІОЛОГІЇ В КОРЕКЦІЙНО – РОЗВИВАЛЬНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ-ЛОГОПАТАМИ

«З усіх насолод, відпущених людині,
саме вишукане - ворушити мізками?»

Б. Акунін

У статті розглядається питання доцільності використання методів кінезіології в корекційно-розвивальній роботі з дітьми, які мають мовленнєві порушення.

В статье рассматривается вопрос целесообразности использования методов кинезиологии в коррекционно-развивающей работе с детьми, имеющими речевые нарушения.

The article discusses the feasibility of using kinesiology techniques in correctional and development work with children with speech disorders.

Ключові слова: кінезіологія, міжпівкульна взаємодія, дошкільник.

Ключевые слова: кинезиология, межполушарное взаимодействие, дошкольник.

Keywords: kinesiology, interhemispheric interaction, preschooler.

Постановка проблеми. Мовлення – це результат узгодженої діяльності багатьох областей головного мозку. Органи артикуляції лише виконують накази, що надходять з мозку. Проекція кисті руки в головному мозку розташована дуже близько до мовленнєвої моторної зони. Взаємозв'язок моторної і мовленнєвої зон виявляється в тому, що людина, яка вагається з вибором відповідного слова, допомагає собі жестами, і навпаки: зосереджено малює або пише дитина мимоволі висовує язик. Оскільки існує тісний взаємозв'язок і взаємозалежність мовленнєвої та моторної діяльності, то за наявності мовленнєвого дефекту в дитини особливу увагу звертають на розвиток дрібних рухів пальців рук, що позитивно впливає на функціонування мовленнєвих зон кори головного мозку.

Мета статті: розкрити специфіку використання методів кінезіології в логопедичній роботі з дошкільниками.

Назва «кінезіологія» походить від

грецького слова «кінезіс» (kinesis), що означає «рух». Мається на увазі рух м'язів. Слово «логос» (logos), яке переводять як «наука», але «логос» означає також і «слово», «язик». Поняття про *кінезіологію як про рух язика!* Кінезіологія – наука про розвиток головного мозку через рух. Вона існує вже двісті років і використовується у всьому світі.

Кінезіологічними рухами користувалися Гіппократ і Аристотель.

Освітня кінезіологія дає людині можливість ефективніше засвоювати інформацію, успішно опанувати навіть надскладні інтелектуальні дії. Засновник учення «освітня кінезіологія» доктор філософії Пол Деннісон. Разом зі своєю дружиною Гейл виявили величезні можливості природних фізичних рухів, які можуть бути використані для успішного розвитку і навчання як дитини, так і дорослого. Сучасні кінезіологічні методики, у тому числі американська гімнастика мозку Брейн Джим, направлені на активізацію різних відділів кори головного мозку (великих півкуль), що дозволяє розвивати здібності людини або коректувати проблеми в різних сторонах психіки.

Аналіз літератури з проблеми мовленнєвих порушень, досвід роботи й результативність використання різних методик виявив можливість і необхідність використання в корекції мовлення у дітей – методу кінезіології.

На сьогодні збільшується кількість дітей з мінімальними мозковими дисфункціями (30% від загального числа), які виявляються в порушенні мовлення, мислення, у змінах якостей психіки. Доведено, що певну роль у виникненні цих змін відіграють порушення функціональної асиметрії кори великих півкуль головного мозку й міжпівкульна взаємодія. Зв'язок двох півкуль мозку надзвичайно важливий. У разі його порушення (або несформованості) виявляється недоступність або складність координації рухів (наприклад: ходьба, робота обома руками).

Своєчасна корекційно-оздоровча робота сприяє розвитку відповідних психічних функцій.

Основні її напрямки:

- розвиток загальної рухової координації;
- формування погоджених рухів двома руками й ногами;
- розвиток координації рук і ніг, формування міжфункціональних зв'язків.

За допомогою комплексу спеціальних

кінезіологічних вправ можна розвивати міжпівкульну взаємодію – це певний механізм об'єднання лівої та правої півкулі мозку в єдину інтегративно цілісну систему, яка формується в онтогенезі. Якщо несформована міжпівкульна взаємодія, то не відбувається повноцінного обміну інформації між правою і лівою півкулями.

Функціональне значення півкуль різне: ліва півкуля відповідає за інтелектуальні процеси, права - за творчу діяльність. Але при цьому дві півкулі мозку працюють в тісній взаємодії, доповнюючи одна одну.

Праці В. М. Бехтерева, О. М. Леонтєва, О. Р. Лурія засвідчили про взаємозв'язок маніпуляторної діяльності рук на функції вищої нервової діяльності та розвиток мовлення. Отже, корекційно-розвиваюча робота повинна бути спрямована від руху до мислення, а не навпаки.

Кінезіологічні вправи дають можливість задіяти ті ділянки мозку, які раніше не брали участі в навчанні. Цікаво відзначити, що людина може мислити, сидячи нерухомо. Однак для закріплення думки слід рухатися.

І. П. Павлов вважав, що будь-яка думка закінчується рухом. Саме тому багатьом людям легше мислити під час повторюваних фізичних дій, наприклад: при ходьбі, погойдуванні ногою, постукуванні олівцем по столу та ін. На руховій активності побудовані всі нейропсихологічні корекційно-розвивальні програми! Ось чому слід пам'ятати, що нерухома дитина не навчається!

Будь-яке порушення розвитку в дитячому віці зачіпає також і рухову сферу. Тому сформованість загальної, артикуляційної і пальчикової моторики, з одного боку, є найважливішим показником стану дитини. З іншого, саме через рух ми можемо оптимізувати процес підготовки до школи дітей із ЗНМ.

Мета кінезіологічних вправ:

- розвиток міжпівкульної спеціалізації;
- розвиток міжпівкульної взаємодії;
- синхронізація роботи півкуль;
- розвиток дрібної моторики;
- розвиток здібностей;
- розвиток пам'яті, уваги, мовлення, мислення;
- усунення дислексії, дисграфії.

Заняття і ігри направлені на вирішення наступних навчально-методичних завдань:

1. М'язово-рухового і координаційного

- тренінгу;
2. Розвиток уяви і асоціативно-образного мислення через варіативність методичних пояснень та ігрових умов.
  3. Пальчиковий ігротренінг – один з видів активності з вправною функцією.

Поряд з швидкістю успішного засвоєння спеціальних знань, умінь і навичок (сенсомоторних якостей) у дитини відбувається розвиток:

- емоційного відношення до сприйманого матеріалу;
- захопленості і залученості в процес діяльності;
- властивостей художнього мислення і творчої уяви;
- здібності до спілкування, встановлення позитивного емоційного контакту.

Кінезіологія стимулює інтелектуальний розвиток і моторику дитини. Кінезіологічні вправи покращують розумову діяльність синхронізують роботу півкуль, сприяють поліпшенню запам'ятовування, підвищують стійкість уваги, полегшують процес письма.

• Кінезіологічні вправи розвивають мозолисте тіло, підвищують стрессостійкість, синхронізують роботу півкуль, покращують розумову діяльність, сприяють поліпшенню пам'яті і уваги, полегшують процес читання і письма.

До кінезіологічних прийомів відносяться:

1. артикуляційні вправи;
2. вправи на розвиток пальчикової моторики;
3. вправи на розвиток загальної рухової активності;
4. звукорозрізнення (сприйняття і диференціація шумів);
5. вправи для розвитку скоординованих рухів правої і лівої руки, язика, очей (міжкульова взаємодія);
6. дихальні вправи (енергетичне забезпечення);
7. вправи, направлені на розуміння понять справа; зліва; правіше, ніж; лівіше, ніж; вгорі; внизу і так далі (просторові уявлення);
8. вправи, що розвивають довільну регуляцію психічної діяльності.

В процесі індивідуальної логопедичної роботи з корекції звуковимовної сторони мовлення ігрові прийоми з розвитку артикуляції і пальчикової моторики складаються в певну систему вправ. Так звані кінезіологічні прийоми можна з успіхом застосовувати і на фронтальних заняттях з

розвитку лексико-граматичної і фонетико-фонематичної сторін мовлення.

Використовуючи кінезіологічні ігри та вправи, ми готуємо органи мовлення та слуху дитини до сприймання і правильної вимови звуків; для початку гри; для розвитку мовленнєвого дихання й ритмічного мовлення, промовляючи їх разом з ритмічним плесканням у долоні; для формування правильної звуковимови: автоматизації та диференціації різних звуків.

- *вправа «Кілочка» (вимовлення ізольованого звуку, слова, словосполучення);*
- *розучування правила-запам'ятовування про голосні звуки); «Прапорці» (скільки в слові голосних звуків, стільки і складів);*
- *імітація постукування і погладжування (при диференціації твердих і м'яких приголосних);*
- *дзвінкий звук плеснути в долоні, а глухий плеснути: руки перехресний до плечей (диференціація дзвінких і глухих приголосних);*
- *гра з олівцями «Підйомний кран» (набираємо олівці кистю однієї руки, цією ж рукою викладаємо олівці на стіл; зміна рук);*
- *пальчиковий театр: персонажі розповідають чистомовку багато разів, змінюючи інтонацію залежно від вибраної ролі.*

Таку систему роботи по розвитку звуковимовної сторони мовлення у дітей з порушенням мовлення (дизартрією), ефективно використовувати від моменту виконання підготовчих артикуляційних вправ до автоматизації поставленого звуку в чистомовках і віршах.

Умови проведення кінезіологічних вправ:

1. Під час заняття проводити такі вправи можна лише в тому випадку, якщо йде стандартна робота.

Творчу діяльність переривати кінезіологічними вправами недоцільно.

2. Якщо ж дітей чекає інтенсивне розумове навантаження, то комплекс вправ краще проводити перед роботою.

3. Кінезіологічні вправи дають як негайний, так і кумулятивний, тобто ефект, що накопичується.

4. Найсприятливіший період для інтелектуального розвитку – це вік до 10-12 років, коли кора великих півкуль ще остаточно несформована.

5. Під впливом кінезіологічних тренувань в організмі відбуваються позитивні структурні зміни.

Кінезіологія стимулює інтелектуальний розвиток і моторику дитини. Кінезіологічні

вправи покращують розумову діяльність, синхронізують роботу півкуль, сприяють поліпшенню запам'ятовування, підвищують стійкість уваги, полегшують процес письма.

Висновок. Логопедична практика, базуючись на сучасних нейропсихологічних знаннях, включає різноманітні кінезіологічні вправи. Такий підхід дозволяє наповнити наше щоденне спілкування з дошкільниками новими іграми, що несуть в собі найважливіше корекційно-розвивальне значення.

У ході систематичних занять за кінезіологічними програмами в дитини зникають явища дислексії, розвиваються міжпівкульні зв'язки, поліпшується пам'ять і концентрація уваги. У зв'язку з поліпшенням інтегративної функції мозку в багатьох дітей спостерігається значний прогрес у здібностях до навчання та вміння керувати своїми емоціями.

Ефект кінезіологічних вправ підвищується, якщо виконувати артикуляційну гімнастику під рахунок, під музику, з оплесками, з рухами рук (почергово кожною рукою і двома руками разом), з рухами очей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти і України, – Київ : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 1999.
2. Денисенко Н. Ф. та ін. Витоки здоров'я дитини: Навчально-методичний посібник. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 160 с.
3. Денисенко Н. Ф. Через рух до здоров'я: Навчально-методичний посібник / Н. Ф. Денисенко. – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 88 с.
4. Савіна Л. П. Пальчикова гімнастика для розвитку мислення дошкільнят / Л. П. Савіна. – Київ: школа, 2002
5. Система роботи з психофізичного розвитку дитини / Авт.-упор. В. В. Єфремова. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 160 с.
6. Кольцова М. Физиологические подходы к проблеме повышения умственной деятельности / М. Кольцова // Дошкольное воспитание. – 2008. – № 2. – С. 63-70
7. Яловська О.О. Пальчики дошкільнят: розвиваємо руку – розвиваємо мозок / О. О. Яловська – Тернопіль: Мандрівець, 2010. – 228 с.

УДК 380.08

О. В. Боряк

к. п.н., доцент

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ХАРАКТЕРИСТИКА МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ СПЕЦІАЛЬНОЇ ШКОЛИ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

У статті надана стисла характеристика мовленнєвого розвитку учнів молодших класів з помірним ступенем розумової відсталості (на основі теоретичного аналізу літературних джерел).

В статті представлена характеристика речевого розвитку учеников младших классов с умеренной степенью умственной отсталости (на основе теоретического анализа литературных источников).

The article presents the characteristics of the speech of younger students with moderate mental retardation (based on a theoretical analysis of the literature).

Ключові слова: мовленнєвий розвиток, помірний ступінь розумової відсталості, структура дефекту.

Ключевые слова: речевое развитие, умеренная степень умственной отсталости, структура дефекта.

Keywords: speech development, a moderate degree of mental retardation, the structure of the defect.

На сучасному етапі удосконалення спеціальної освіти актуальним залишається питання освіти дітей з вадами інтелектуального розвитку, а саме – логокорекційний напрямок.

Відомо, що в психолого-педагогічній літературі наголошується, що особливості психічного розвитку розумово відсталих дітей (відповідно до МКХ – 10 – дітей з помірним ступенем розумової відсталості) обумовлені дифіцитарністю вищих кіркових функцій, слабкістю аналітико-синтетичної діяльності, що негативно впливає на процес розвитку всіх компонентів мовленнєвої функціональної системи, що відбивається на низькому рівні формування мовленнєвого спілкування (В. І. Бондар, О. Л. Гаврилов, С. Д. Забрамна, С. Ю. Конопляста, В. Г. Петрова, В. М. Синьов, С. Ю. Ільїна, М. К. Шеремет та ін.).

У вітчизняній та зарубіжній дефектології дослідженням особливостей мовленнєвого